

Horyzonty Polityki
2023, Vol. 14, N° 46

RAFAŁ LEŚNICZAK

<http://orcid.org/0000-0003-0099-4327>

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
r.lesniczak@uksw.edu.pl

DOI: 10.35765/HP.2420

Komunikowanie polityczne Konferencji Episkopatu Polski w kontekście inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 r.

Streszczenie

CEL NAUKOWY: Celem naukowym artykułu jest przedstawienie stanowiska Konferencji Episkopatu Polski po rozpoczętej 24 lutego 2022 r. inwazji Rosji na Ukrainę w sprawach dotyczących: ogólnej sytuacji geopolitycznej w kontekście wojny na Ukrainie w 2022 r., w tym wywołanego nią kryzysu migracyjnego i uchodźczego na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, ochrony tychże granic, oceny działań rządu premiera Morawieckiego w zakresie polityki zagranicznej oraz oceny stanowiska Stolicy Apostolskiej i papieża Franciszka wobec inwazji Rosji na Ukrainę. Publikacja zwiększa wartość poznawczą w zakresie badań nad komunikowaniem politycznym Konferencji Episkopatu Polski.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Problem badawczy ogniskuje się wokół zagadnienia zaangażowania polskich biskupów w procesy komunikowania politycznego w kontekście wojny rosyjsko-ukraińskiej. KEP potraktowano jako aktora politycznego (w znaczeniu szerokim), tj. uczestnika procesu politycznego niepodjęającego decyzji politycznych, ale wpływającego na bieg spraw politycznych i społecznych. Zastosowano metody jakościowe: metodę krytycznej analizy dyskursu retoryki politycznej w ujęciu Martina Reisigla i, pomocniczo, metodę analizy decyzyjnej.

PROCES WYWODU: W pierwszej części artykułu wyjaśniono zastosowaną siatkę pojęciową. Część druga publikacji prezentuje kwestie metodologiczne. W trzeciej części artykułu przedstawiono stanowisko Konferencji Episkopatu

Sugerowane cytowanie: Leśniczak, R. (2023). Komunikowanie polityczne Konferencji Episkopatu Polski w kontekście inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 r. *Horyzonty Polityczne*, 14(46), 207–227. DOI: 10.35765/HP.2420.

Polski w poddanych analizie kwestiach. Część czwartą artykułu stanowią wnioski i zakończenie.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Konferencja Episkopatu Polski pozostaje aktywnym uczestnikiem procesów komunikowania politycznego podczas inwazji Rosji na Ukrainę.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Przeprowadzona analiza dowiodła politycznego zaangażowania KEP w sprawach związanych z wojną na Ukrainie w 2022 roku. Biskupi zajęli jasne stanowisko w kontekście agresji Rosji na Ukrainie: wskazali agresora, postulowali konieczność niesienia pomocy uchodźcom, docenili postawę i przekaz papieża Franciszka w kontekście kryzysu militarnego. Bardzo lakonicznie natomiast wypowiadali się w kwestii ochrony zewnętrznych granic Unii Europejskiej oraz oceny działań premiera Morawieckiego w zakresie polityki zagranicznej.

SŁOWA KLUCZOWE:

komunikowanie polityczne, Konferencja Episkopatu Polski, inwazja Rosji, uchodźcy, Ukraina

Abstract

POLITICAL COMMUNICATION OF THE POLISH
BISHOPS' CONFERENCE IN THE CONTEXT
OF RUSSIA'S INVASION OF UKRAINE IN 2022

RESEARCH OBJECTIVE: The scientific aim of the article is to present the position of the Polish Bishops' Conference after the Russian invasion of Ukraine, which began on February 24, 2022, on matters relating to: the general geopolitical situation in the context of the war in Ukraine in 2022, including the resulting migration and refugee crisis on the external border European Union; the protection of these borders; the assessment of the activities of the Prime Minister Morawiecki's government in the field of foreign policy and the assessment of the position of the Holy See and Pope Francis on Russia's invasion of Ukraine.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The research problem focuses on the issue of the involvement of Polish bishops in the processes of political communication in the context of the Russian-Ukrainian war. The research uses the media studies perspective by Martin Reisinger. The study uses the qualitative methods: discourse analysis method, and, in addition, the method of decision analysis.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: In the first part of the article, the conceptual framework used was explained. The second part of the publication

presents methodological issues. The third part of the article presents the position of the Polish Bishops' Conference on the analyzed issues. The fourth part of the article consists of conclusions.

RESEARCH RESULTS: The Polish Bishops' Conference remains an active participant in political communication processes during Russia's invasion of Ukraine.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: The conducted analysis proved the political involvement of the Polish Episcopate Conference matters related to the war in Ukraine in 2022. The bishops took a clear position in the context of Russia's aggression in Ukraine: they identified the aggressor, postulated the need to help refugees, and appreciated the attitude and message of Pope Francis in the context of the military crisis.

KEYWORDS:

political communication, Polish Bishops' Conference, Russian invasion, refugees, Ukraine

WSTĘP

Biskupi nie są aktorami politycznymi w sensie wąskim, ponieważ, przynajmniej na poziomie deklaracyjnym, zgodnie z katolicką nauką społeczną, nie chcą oddziaływać na proces podejmowania decyzji poprzez kanały organizacyjne i instytucjonalne (Dobek-Ostrowska, 2012, s. 149). W.-E. Böckenförde (1994, s. 92) trafnie zauważa, że misja Kościoła hierarchicznego ma charakter duchowo-religijny, a więc niepolityczny. Biskupi oddziałują jednak, m.in. poprzez nauczanie, wypowiedzi, oficjalne dokumenty, na porządek życia zbiorowego, stąd misja Kościoła jest działaniem politycznym (Kowalczyk, 2015, s. 62–63). W sensie szerokim hierarchie mogą być zatem traktowani jako aktorzy polityczni, ponieważ wpływają na procesy legitymizacji politycznej. W sposób szczególnie wyraźny wyraża się to podczas wyborów, np. poprzez oficjalne komunikaty hierarchów czy poprzez katolickie media, znajdujące się pod formalnym nadzorem biskupów oddziałujących na ich linię redakcyjną (Kowalczyk, 2014, s. 126–141; Pokorna-Ignatowicz, 2007, s. 122).

Kościół jest aktorem sfery publicznej i, jak zauważa S. Sowiński (2013/2014, s. 44):

może rozwijać nie tylko swój wymiar duchowy, ale także instytucjonalny (seminaria, dzieła charytatywne, media, stowarzyszenia) i materialny (możliwość korzystania z publicznych systemów finansowania, tworzenie własnych fundacji i podmiotów gospodarczych), dając swym wiernym możliwość szerokiego i integralnego przeżywania religijności, także poza świątynią.

Publiczny status instytucji eklezjalnej umożliwia budowanie jej własnego wizerunku oraz autorytetu pożytku publicznego, a to determinuje, choć pośrednio, społeczne zaufanie i kreowanie postawy obywatelskiej odpowiedzialności. Ponadto, jak zauważa Sowiński:

publiczny status daje Kościołowi możliwość budowania politycznej niezależności, bezstronności i autonomii przy jednoczesnym wyrażaniu sądów na ważne tematy polityczne, społeczne i gospodarcze (Sowiński, 2013/2014, s. 44–45).

W artykule przyjęto rozumienie dyskursu zaproponowane przez M. Lisowską-Magdziarz:

przekazywanie idei i oddziaływanie na ludzi za pomocą języka, mocno uwarunkowane usytuowaniem społecznym nadawców i odbiorców, celami i potrzebami, stanem wiedzy, zestawem i hierarchią wartości, a także społecznym kontekstem komunikowania oraz swoistością komunikacji za pośrednictwem mediów masowych (Lisowska-Magdziarz, 2006, s. 9).

Z kolei za M. Czyżewskim, S. Kowalskim i A. Piotrowskim (2010, s. 21) przyjęto rozróżnienie trzech podstawowych rodzajów dyskursu. Wyróżniamy dyskursy: publiczny, polityczny, polityki. Dyskurs polityczny jest kategorią węższą od dyskursu publicznego, zaś szerszą od dyskursu polityki. Dyskurs publiczny dotyczy wszelkiej komunikacji dostępnej publicznie (Wójcik, 2015, s. 7). W badaniach przyjęto założenie, że KEP, jako aktor polityczny w sensie szerokim, jest uczestnikiem dyskursu publicznego i dyskursu politycznego, nie zaś dyskursu polityki.

Nieuzasadniona agresja Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 roku z punktu widzenia geopolitycznego wywołała zdecydowany sprzeciw większości państw świata demokratycznego, jak również spowodowała zajęcie określonej postawy przez kościoły i związki wyznaniowe, ich przywódców duchowych, w tym także Kościół katolicki,

papieża Franciszka jako jej lidera oraz poszczególne episkopaty wobec niesprowokowanej wojny (Bäcker, & Rak, 2022, s. 57–71; Kenworthy, 2022, s. 726–728).

W niniejszej publikacji autor dokonuje próby określenia stanowiska Konferencji Episkopatu Polski w sprawach dotyczących:

- ogólnej sytuacji geopolitycznej w kontekście wybuchu wojny na Ukrainie i pierwszych tygodni konfliktu zbrojnego oraz wywołanego inwazją Rosji kryzysu migracyjnego i uchodźczego;
- ochrony zewnętrznych granic Unii Europejskiej;
- oceny działań rządu premiera Mateusza Morawieckiego w zakresie polityki zagranicznej (zwiększenie środków na zakup sprzętu dla wojska; ściślejsza współpraca z paktem NATO, wsparcie militarne);
- oceny stanowiska Stolicy Apostolskiej i papieża Franciszka wobec inwazji Rosji na Ukrainę.

Po 2015 roku odnotowuje się polityczne wsparcie okazywane Zjednoczonej Prawicy przez instytucję Kościoła katolickiego w Polsce (Gwiazda, 2021, s. 580–595; Molenda, & Nowiak, 2021, s. 282; Bill, & Stanley, 2020, s. 387–389). Istnieje jednak wyraźna rozbieżność stanowisk między politykami prawicy i polskimi biskupami w powyższych zasygnalizowanych kwestiach. O ile rządy B. Szydło i M. Morawieckiego dość konsekwentnie sprzeciwiały się polityce przyjmowania migrantów w 2015 roku i kolejnych latach, to w tym samym czasie KEP prezentował stanowisko zgodne z polityką papieża Franciszka i apelował o otwarcie granic dla uchodźców z objętych wojną Syrii, Libanu i Libii (Balicki, 2019, s. 63–83; Wróbel, 2017, s. 82–90). W kwestii ochrony zewnętrznych granic Unii Europejskiej, szczególnie w kontekście kryzysu migracyjnego na granicy z Białorusią w 2021 roku, odnotowano eksponowanie przez stronę kościelną kwestii pomocy uchodźcom, z kolei władze państwowe akcentowały przede wszystkim konstytucyjny obowiązek ochrony granic (Stępniak, 2022, s. 1182–1184; Olbrycht, 2022, s. 142–154; Biskup, 2022, s. 14–19). Niejednoznaczna i budząca zdziwienie opinii publicznej postawa papieża Franciszka wobec wojny na Ukrainie uwyraźniła się m.in. w próbie usprawiedliwiania przez Bergoglię postawy prezydenta Putina („szczekanie pod drzwiami Rosji przez NATO”) czy w unikaniu przez papieża nazwania prezydenta Rosji agresorem (Giangravé, 2022; Roberts, 2022; Merdjanova, 2022).

Wyżej przywołana rozbieżność stanowisk Kościoła katolickiego w Polsce i sprawującej rządu Zjednoczonej Prawicy, dostrzegalna w wynikach badań przedstawicieli nauk społecznych (politologów, medioznawców, socjologów), jest przyczyną podjęcia analizy oficjalnych dokumentów KEP w 2022 roku.

METODOLOGIA BADAŃ

Materiał badawczy stanowiły wszystkie oficjalne komunikaty dostępne na stronie episkopat.pl, które odnosiły się do stanowiska polskich biskupów (także innych duchownych, siostr zakonnych, przedstawicieli Kościoła instytucjonalnego) w sprawach dotyczących: ogólnej oceny geopolitycznej wojny (m.in. wskazanie agresora i ofiary); kryzysu migracyjnego i uchodźczego wywołanego wojną na Ukrainie w 2022 roku, ochrony zewnętrznych granic Unii Europejskiej; oceny działań rządu premiera Morawieckiego w zakresie polityki zagranicznej w kontekście agresji Rosji na Ukrainę; oceny stanowiska Stolicy Apostolskiej i papieża Franciszka wobec inwazji Rosji.

Zakres czasowy badań objął początkowy etap wojny, tj. od początku inwazji w dniu 24 lutego 2022 do Wielkanocy, która przypadała 17 kwietnia 2022. Był to zatem dostatecznie długi czas, aby zweryfikować instytucjonalne komunikaty Kościoła katolickiego wyrażające stanowisko KEP w poddanych analizie kwestiach.

Kryterium analizy spełniło łącznie 21 dokumentów. Warto odnotować obecność wiadomości zamieszczanych w serwisie episkopat.pl, które szczegółowo relacjonowały sytuację egzystencjalną ludności ukraińskiej po agresji Rosji czy też prezentowały pomoc udzielaną przez poszczególne diecezje polskie narodowi ukraińskiemu (por. ks. kz / diecezjaelk.pl, 2022, 28 lutego; Mackiewicz/Caritas Archidiecezji Warmińskiej, 2022, 28 lutego; ordynariat.wp.mil.pl, 2022, 28 lutego; Caritas Polska, 2022, 21 marca). Zastosowano metody jakościowe: metodę krytycznej analizy dyskursu retoryki politycznej w ujęciu Martina Reisingla (2013, s. 67–90) i pomocniczo metodę analizy decyzyjnej (Pietras, 1998; Orzechowski, 2009, s. 50–51).

Analizując dyskurs biskupów, dokonano próby wyszczególnienia odpowiednich strategii, odwołując się do kategorii analitycznych stosowanych w podejściu politolingwistycznym, do których należą:

nominalizacja, orzekanie, argumentowanie, perspektywizacja i intensyfikacja (Reisigl, 2008, s. 96–120; Reisigl, & Wodak, 2017, s. 95; Kozub-Karkut, 2017, s. 247; Reisigl, 2010, s. 41–50). Powyższe kategorie rozumiane są w sposób następujący:

- nominalizacja jako sposób, w jaki KEP definiuje sytuację geopolityczną po wybuchu wojny na Ukrainie, kryzys migracyjny i uchodźczy, ochronę zewnętrznych granic UE, politykę zagraniczną premiera Morawieckiego oraz stanowisko Stolicy Apostolskiej i papieża Franciszka wobec agresji Rosji na Ukrainę;
- orzekanie jako wykazanie odpowiednich cech czy charakterystyk przypisywanych analizowanym aktorom społecznym przez KEP (prezydentowi Putinowi, premierowi Morawieckiemu, papieżowi Franciszkowi, innym liderom politycznym i religijnym);
- argumentowanie jako wskazywanie, za pomocą jakich argumentów i schematów argumentacyjnych KEP uzasadnia swoje stanowisko;
- perspektywizacja jako wskazanie na punkty widzenia, z których wyrażane są przykłady nominalizacji i orzekania;
- intensyfikacja, która wskazuje, czy nominalizacja, orzekanie i argumentacja są intensyfikowane i wypowiedzane jawnie, czy też są tonowane (Kozub-Karkut, 2016, s. 81–82).

W podjętych badaniach nominalizację i orzekanie potraktowano nierozdzielnie.

Aplikując metodę analizy decyzyjnej do podjętego tematu, uwzględniono następujące kategorie: ośrodek decyzyjny (biskupi polscy jako ewentualny podmiot działania politycznego), proces decyzyjny (komunikowanie wewnątrz struktur KEP w odniesieniu do analizowanego zaangażowania politycznego), decyzję polityczną (rozumianą jako akt świadomego działania bądź zaniechania politycznego hierarchii Kościoła katolickiego na poziomie aktów illokucyjnych). Pominięto w analizie implementację polityczną (tj. realizację decyzji politycznych episkopatu przez odpowiednio dobrane metody i środki, np. dostrzegalną w działaniach Caritas, katolickich NGOs, szkół katolickich) (Leśniczak, 2017, s. 260).

KOMUNIKOWANIE POLITYCZNE KEP – WYNIKI ANALIZY

W analizowanych dokumentach biskupi najczęściej uwagi poświęcili ogólnej sytuacji geopolitycznej w kontekście wojny na Ukrainie w 2022 roku, w tym wywołanego nią kryzysu migracyjnego i uchodźczego, jak również ocenie stanowiska Stolicy Apostolskiej i papieża Franciszka wobec inwazji Rosji.

Biskupi wykorzystali kategorie nominalizacji i orzekania w sposób następujący: duchowni wskazali agresora – Rosję jako państwo, które bezzasadnie zaatakowało Ukrainę:

Biskupi z wielką uwagą, troską i niepokojem śledzą na bieżąco dramatyczne doniesienia medialne płynące z tego kraju. Swą modlitwą ogarniają przede wszystkim miliony ludzi, którzy dotknięci zostali brutalnym atakiem wojskowym ze strony Rosji (BP KEP, 2022, 25 lutego, *Komunikat Rady Stałej...*).

Wiadomość o inwazji wojsk rosyjskich na Ukrainę napełnia nas wszystkich niepokojem [...] (*Komunikat biskupów z południowo-wschodniej Polski*, 2022, 24 lutego).

[...] biskupi polscy potępili atak Federacji Rosyjskiej na niezależną i demokratyczną Ukrainę (BP KEP, 2022, 28 marca).

Abp Gądecki odnotował, że rosyjska agresja militarna na suwerenny kraj – Ukrainę – jest aktem haniebnego barbarzyństwa i oznacza atak nie tylko na obiekty wojskowe, ale także na budynki mieszkalne, szpitale i przedszkola. W konsekwencji „giną żołnierze i cywile, również kobiety i dzieci” (BP KEP, 2022, 1 marca).

KEP wskazał społeczne i geopolityczne konsekwencje wojny na Ukrainie, m.in. kryzys uchodźczy i możliwą eskalację konfliktu na dużą skalę:

Biskupi mają świadomość, że brak porozumienia i eskalacja konfliktu w Ukrainie może doprowadzić w krótkim czasie do wielkiej fali uchodźców. Uciekający przed wojną ludzie będą kierować się głównie do naszego kraju. [...] Módlmy się, by konflikt ten nie przerodził się w wojnę o zasięgu europejskim czy światowym (BP KEP, 2022, 25 lutego, *Komunikat Rady Stałej...*).

Biskupi określili przyczyny wojny, do których należą: „niepo- hamowana żądza panowania oraz brak szacunku wobec ludzkiego życia i ludzkiej godności” ze strony agresora (BP KEP, 2022, 29 marca). Z kolei zdaniem Komisji ds. Dialogu między KEP a Polską Radą Ekumeniczną

żadne powody polityczne nie usprawiedliwiają wojennej agresji, której ofiarą padło społeczeństwo i suwerenne państwo ukraińskie oraz stanowczo odrzuca wypowiedzi patriarchy moskiewskiego w sprawie wojny na Ukrainie (Giemza, 2022, 16 marca; por. także BP KEP, 2022, 15 marca, *Oświadczenie Konferencji...*).

Zdaniem biskupów podstawę duszpasterskiej troski o uchodźców stanowią następujące zasady: „ludzka i chrześcijańska godność, miłość, solidarność i wsparcie, międzynarodowa współpraca, pomoc duchowa” (BP KEP, 2022, 15 marca, *Komunikat Rady...*). Troska w humanitarnym przyjęciu wojennych uchodźców powinna być dopełniona przez proces integracji (BP KEP, 2022, 15 marca, *Komunikat Rady...*).

W analizowanych dokumentach legitymizowane są inicjatywy duchowe papieża Franciszka na rzecz pokoju, jak również zbieżność religijnej perspektywy spojrzenia na działania wojenne papieża i KEP:

Papież Franciszek, a z nim cały Kościół rzymskokatolicki, podejmuje wiele inicjatyw duchowych, błagając o pokój dla Ukrainy i całego świata. W miniony piątek, Uroczystość Zwiastowania Pańskiego – w Kościele katolickim – była szczególnym dniem błagania o pokój zwieńczonym aktem poświęcenia świata, a w szczególności Rosji i Ukrainy, Niepokalanemu Sercu Maryi (BP KEP, 2022, 29 marca).

Wojna w Ukrainie sprawiła, że tegoroczny Wielki Post daje nam możliwość spotkania cierpiącego Jezusa w naszych Siostrach i Braciach, uchodźcach wojennych z Ukrainy. W ich lękach, cierpieniu i traumie wojennej dotykamy – jak mówi papież Franciszek – współczesnych ran Zbawiciela (*List pasterski...*, 2022, 5 marca).

Serwis Biura Prasowego KEP obszernie zrelacjonował spotkanie abp. Gądeckiego z papieżem, w którym podkreślono wielkie uznanie Franciszka dla otwartości Polaków na przyjmowanie uchodźców z Ukrainy oraz potrzebę pomocy w dłuższej perspektywie

(Ołdakowski / BP KEP, 2022, 28 marca). Nie przywołano natomiast kontrowersyjnych wypowiedzi biskupa Rzymu, obecnych w mediach („szczekanie NATO pod drzwiami Rosji”) czy unikanie przez papieża podczas publicznych wystąpień nazwania Rosji i jej prezydenta agresorem.

Jeśli chodzi o kategorię argumentowania, odnotowano w strukturze argumentacji stosowanie następujących przesłanek, które niezależnie od siebie uzasadniają wnioski o obowiązku niesienia pomocy narodowi ukraińskiemu. Można mówić m.in. o argumentacji historycznej, politycznej, religijnej i etycznej.

Po pierwsze, Polska ma dług historyczny, ponieważ sama w przeszłości doświadczyła bezinteresownej pomocy, m.in. w czasie stanu wojennego (BP KEP, 2022, 25 lutego, *Komunikat Rady Stałej...*).

Po drugie, „duch solidarności i chrześcijańskiej miłości” uzasadniają, zdaniem KEP, niesienie pomocy w lokalnych strukturach i udzielanie wsparcia finansowego na bieżące działania kryzysowe po wybuchu wojny na Ukrainie (BP KEP, 2022, 25 lutego, *Komunikat Rady Stałej...*; por. także BP KEP, 2022, 15 marca, *Słowo Przewodniczącego Komisji...*). Ten sposób argumentacji jest zbliżony z argumentacją papieża Franciszka, który

podkreśla, że każdy przybysz pukający do naszych drzwi daje okazję do spotkania z Jezusem Chrystusem, który z tym przybyszem się utożsamia. Dlatego w ten sposób można określić nasze najpierwsze zadanie, aby w tych, których przyjęliśmy i gościmy, dostrzec Chrystusa, w twarzach siostr i braci z Ukrainy widzieć cierpiące oblicze naszego Pana (BP KEP, 2022, 15 marca, *Słowo Przewodniczącego Komisji...*).

Po trzecie, KEP odwołuje się w argumentacji do tzw. wartości nienegocjowalnych (suwerenność i niezależność niepodległego państwa), które stanowią same z siebie wystarczającą przesłankę uzasadniającą niesienie pomocy Ukrainie (BP KEP, 2022, 24 lutego, *Apel Przewodniczącego...*).

Jeśli chodzi o kategorię perspektywizacji, w komunikatach biskupów odnotowano wiele różnych i ważnych perspektyw spojrzenia na wojnę.

Po pierwsze, odnotowano punkt widzenia bazujący na chrześcijańskich zasadach miłości bliźniego i praktycznych konsekwencjach wiary:

Biskupi apelują o otwarcie dla siostr i braci z Ukrainy naszych domów, hosteli, domów diecezjalnych, parafialnych, rekolekcyjnych i wszelkich miejsc, gdzie może być świadczona pomoc ludziom potrzebującym. Będzie to świadectwem naszej wiary (BP KEP, 2022, 25 lutego, *Komunikat Rady Stałej...*).

Po drugie, w analizowanych dokumentach podkreślona zostaje postawa empatii i duchowej łączności księży kapelanów z żołnierzami polskimi i ich rodzinami:

W obliczu wojny na Ukrainie chciałbym razem z księżmi kapelanami otoczyć modlitwą, duszpasterską posługą i solidarnością zaniepokojone serca naszych żołnierzy i ich rodziny. Zwracam się również z apelem do Was wszystkich, by w tym niespokojnym czasie mieć oczy otwarte i serca wrażliwe na drugiego człowieka. Jeszcze w większym stopniu niż dotychczas dołożmy starań, by nasze parafie stawały się przyjaznym domem dla każdego i schronieniem dla zatrzymanych (BP KEP, 2022, 25 lutego, *Komunikat biskupa polowego...*).

Po trzecie, biskupi postrzegali wojnę na Ukrainie w perspektywie moralnej i geopolitycznej, tj. przekroczenia przez agresora podstawowych zasad moralnych i międzynarodowych umów (*Komunikat biskupów...*, 2022, 24 lutego).

Po czwarte, w komunikatach biskupów obecna jest polityczna perspektywa dialogu z ważnymi liderami religijnymi prawosławia w celu zaprowadzenia sprawiedliwego pokoju na Ukrainie. Szczególnie istotny jest tu *List Przewodniczącego KEP, abp. Stanisława Gądeckiego do Patriarchy Moskiewskiego i całej Rusi Cyryla*, w którym abp Gądecki wyjaśnia, dlaczego należy przerwać wojnę i w jaki sposób można to osiągnąć:

[...] proszę cię, Bracie, abyś zaapelował do Władimira Putina, by zaprzestał bezsensownej walki z narodem ukraińskim, w której giną niewinni ludzie, a cierpienie dotyka nie tylko żołnierzy, ale i osoby cywilne – zwłaszcza kobiety i dzieci. Jeden człowiek może jednym słowem zatrzymać cierpienia tysięcy ludzi – jest nim prezydent Federacji Rosyjskiej. Proszę Cię, jak najpokorniej, byś zaapelował o wycofanie wojsk rosyjskich z suwerennego państwa, którym jest Ukraina. Żaden powód, żadna racja nigdy nie usprawiedliwia decyzji o rozpoczęciu inwazji wojskowej na niepodległy kraj, bombardowania osiedli mieszkalnych, szkół, czy przedszkoli. Wojna jest zawsze klęską ludzkości. [...] Proszę Cię także, abyś zaapelował do rosyjskich

żołnierzy, aby nie uczestniczyli w tej niesprawiedliwej wojnie, aby odmawiali wykonywania rozkazów, których skutkiem – jak już to widzimy – są liczne zbrodnie wojenne (*List Przewodniczącego KEP...*, 2022, 2 marca; por. także *List pasterski...*, 2022, 5 marca).

Nie mniej istotne jest *Oświadczenie Przewodniczącego KEP podczas spotkania z Patriarchą Bartłomiejem I*, w którym działania agresora zostają ocenione jako noszące znamiona ludobójstwa:

Dnia 24 lutego br. wstrząsnęła światem zatrważająca informacja o rozpoczęciu przez Federację Rosyjską wojny przeciwko Ukrainie. Od tego czasu zabito tysiące niewinnych ludzi, w tym setki dzieci, starców, kobiet i mężczyzn nic wspólnego z działaniami wojennymi. Wiele działań agresora nosi znamiona ludobójstwa (BP KEP, 2022, 29 marca).

Po piąte, obecna jest także perspektywa historyczna, w której sytuuje się wojna dwóch chrześcijańskich narodów:

W tej wojnie – jak na ironię losu – walczą ze sobą dwa chrześcijańskie, słowiańskie narody, które łączy to samo źródło chrzcielne. Jest nim chrzest św. Włodzimierza Wielkiego, księcia kijowskiego, który – w 988 roku – przyjął go z Konstantynopola, stolicy chrześcijańskiego Wschodu. Konstantynopol stał się Matką dla tego nowego Kościoła lokalnego, zorganizowanego w metropolię kościelną z główną siedzibą w Kijowie. Po bolesnym zerwaniu jedności kościelnej między Starym i Nowym Rzymem prawosławna metropolia kijowska pozostawała nadal nieodłączną częścią terytorium kanonicznego Patriarchatu Konstantynopola aż do 1686 roku (BP KEP, 2022, 29 marca).

Po szóste, w spojrzeniu na konflikt odnotowuje się perspektywę religijną. Biskupi odnotowują skuteczność podejmowania postu, modlitwy i mocy Bożej w rozwiązywaniu konfliktu militarnego:

Jako chrześcijanie, nie możemy się biernie przyglądać jego [narodu ukraińskiego] zagładzie. Kościoły świadomie wyrzekają się używania militarnego oręża. Naszą bronią jest wiara w nieskończoną moc Bożego Miłosierdzia i płynąca z niej ufna modlitwa o pokój, o poszanowanie ludzkiej godności i prawa narodów do samostanowienia. Dlatego modlimy się o przemianę umysłów i ducha agresorów. [...] Jako chrześcijanie, solidarnie błagajmy Boga, który jest Pokojem i źródłem wszelkiego pokoju, aby skruszył twarde serca i umysły tych, którzy sięją śmierć i zniszczenie (BP KEP, 2022, 29 marca).

Fundamentalnym naszym powołaniem w obecnej sytuacji jest dalsze podejmowanie postu i trwanie na modlitwie o pokój na Ukrainie, o zakończenie wojny, nawrócenie agresorów, wieczne zbawienie ofiar, za cierpiących i chorych, za uchodźców (BP KEP, 2022, 15 marca, *Komunikat Rady Konferencji Episkopatu Polski...*).

W Komunikacie z 391. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski z 15 marca 2022 obecne są powyższe perspektywy spojrzenia na inwazję Rosji na Ukrainę. Biskupi m.in.:

- wyrażają wdzięczność „za to wielkie dobro i spontaniczną pomoc”;
- przypominają, że „wojna nie jest metodą rozwiązywania problemów, ale zawsze jest katastrofą, w której giną niewinni ludzie i niszczone jest godność człowieka”;
- „wzywają odpowiedzialnych za agresję przeciwko państwu i narodowi ukraińskiemu do jak najszybszego wstrzymania działań wojennych i podjęcia wysiłków zmierzających do zawarcia sprawiedliwego pokoju” (BP KEP, 2022, 15 marca, *Komunikat z 391. Zebrania...*).

Równie obszernie fragmenty *Listu pasterskiego Arcybiskupa Poznańskiego na Wielki Post 2022* oraz *Orędzia Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski na środę popielcową 2022 roku w czasie wojny na Ukrainie* wyszczególniają wzmiankowane wyżej perspektywy spojrzenia na wojnę na Ukrainie, które wzajemnie się uzupełniają (*List pasterski...*, 2022, 5 marca; BP KEP, 2022, 1 marca). Tytułem przykładu warto wspomnieć *Orędzie Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski na środę popielcową 2022 roku w czasie wojny na Ukrainie*, w którym abp Gądecki łączy religijną i polityczną perspektywę walki oraz pomocy Ukrainie:

Agresja Rosji na Ukrainę uświadamia nam wyraźnie, że na świecie – oprócz wojny materialnej – toczy się w tym samym momencie walka duchowa. Walka, która przyjmuje konkretne kształty, w której uczestniczą konkretni ludzie. Głównym zaś narzędziem walki, jakim dysponują ludzie wierzący, jest broń duchowa. [...] Dziękuję wszystkim tym, którzy spontanicznie włączyli się w konkretną pomoc uchodźcom. Dziękuję za zabiegi dyplomatyczne i wsparcie międzynarodowe. Dziękuję władzom rządowym i samorządowym, służbom mundurowym i medycznym, instytucjom i firmom. Dziękuję także diecezjom, parafiom, kapłanom, osobom życia konsekrowanego i wszystkim, którzy otwarli gościnne podwoje dla uchodźców. W szczególności zaś wyrażam moją wdzięczność dla Caritas Polska i Caritas diecezjalnych, dla Zespołu Pomocy Kościołowi na Wschodzie, które już świadczą

konkretną pomoc w całym kraju. Jestem wdzięczny za organizowanie zbiórek żywności, leków i artykułów pierwszej potrzeby. Dziękuję za każde dobre słowo i najmniejsze gesty życzliwości, kierowane do naszych cierpiących Braci i Sióstr. Otoczmy ich modlitwą, okażmy serdeczność, pomóżmy znaleźć pracę (BP KEP, 2022, 1 marca).

W przeprowadzonej analizie kategoria intensyfikacji wskazuje, że pozostałe, wyżej wymienione kategorie analityczne (nominalizacja, orzekanie, argumentowanie, perspektywizacja) są wypowiedzane jawnie i ma miejsce ich intensyfikacja. W analizowanym okresie nie odnotowano w komunikatach KEP zmniejszenia uwagi wobec adresatów dla kwestii dotyczących wojny na Ukrainie. W agendzie kwestia ta jest stale obecna, co więcej, odwołując się do Austinowskiej teorii aktów mowy (Austin, 1975), można powiedzieć, że biskupi posługują się czasownikami performatywnymi (ilokucyjnymi), które użyte w pierwszej osobie czasu teraźniejszego strony czynnej trybu oznajmującego stają się dokonaniem pewnej czynności.

W *Apelu Przewodniczącego KEP w związku z inwazją rosyjską na Ukrainę* odnotowano m.in. następujące czasowniki ilokucyjne: „potępiam”, „wyrażam”, „apeluję”, „proszę”, „zawierzam”:

W związku z inwazją rosyjską na Ukrainę, w imieniu Konferencji Episkopatu Polski, stanowczo potępiam działania Rosji i Władimira Putina [...]. Wyrażam moją solidarność ze wszystkimi Ukraińcami [...]. Proszę, aby w każdym kościele i parafii w Polsce [...].

[...] dlatego apeluję, aby zarówno w najbliższą niedzielę, jak i w Środę Popielcową [...]. Ponadto, proszę wszystkich wierzących i ludzi dobrej woli o otwartą postawę wobec potrzebujących schronienia.

Królowej Pokoju zawięzamy losy Ukrainy i Polski [...] (BP KEP, 2022, 24 lutego; por. także *Komunikat biskupów...*, 2022, 24 lutego; BP KEP, 2022, 29 marca; BP KEP, 2022, 15 marca, *Oświadczenie Konferencji...*).

W *Oświadczeniu Przewodniczącego KEP podczas spotkania z Patriarchą Bartłomiejem I* odnotowuje się sekwencję tychże czasowników, która może dowodzić obecności kategorii intensyfikacji w dyskursie KEP: „Wzywam więc, proszę i błagam wszystkich Zwierzchników Kościołów i Wspólnot religijnych oraz wszystkich ludzi dobrej woli” [...] (BP KEP, 2022, 29 marca).

Przeprowadzona analiza dowiodła, że kwestia ochrony zewnętrznych granic Unii Europejskiej oraz oceny działań rządu premiera Morawieckiego w zakresie polityki zagranicznej (zwiększenie środków na zakup sprzętu dla wojska; ściślejsza współpraca z paktem NATO, militarne wspieranie), występowały sporadycznie w dyskursie biskupów lub były wyrażone nie wprost.

Rada Stała Konferencji Episkopatu Polski po spotkaniu online 25 lutego 2022 roku dokonała w komunikacie legitymizacji polskiego prawa i działań rządu premiera Morawieckiego w obszarze pomocy uchodźcom z Ukrainy, uciekającym przed wojną:

Uciekający przed wojną ludzie będą kierować się głównie do naszego kraju. Stąd też w imieniu Kościoła katolickiego w Polsce [biskupi] apelują do wszystkich o chrześcijańskie podejście do przybywających do naszego kraju uchodźców. Kościół deklaruje, przy pełnym poszanowaniu polskiego prawa i procedur określonych przez polski rząd, wsparcie dla osób, które takiej pomocy będą potrzebować (BP KEP, 2022, 25 lutego, *Komunikat Rady Stałej...*).

Jednoznaczna ocena działań Rosji ze strony KEP jest zbieżna ze stanowiskiem Prezesa Rady Ministrów, nawet jeśli w komunikatach biskupów brak odniesienia do działań politycznych szefa polskiego rządu (BP KEP, 2022, 24 lutego, *Apel Przewodniczącego...*).

ZAKOŃCZENIE

Przeprowadzona analiza dowiodła politycznego zaangażowania KEP w sprawach związanych z wojną na Ukrainie w 2022 roku. Biskupi zajęli jasne stanowisko w kontekście agresji Rosji na Ukrainę: wskazali agresora, postulowali konieczność niesienia pomocy uchodźcom, docenili postawę i przekaz papieża Franciszka w kontekście kryzysu militarnego. Bardzo lakonicznie natomiast wypowiadali się w kwestii ochrony zewnętrznych granic Unii Europejskiej oraz oceny działań premiera Morawieckiego w zakresie polityki zagranicznej.

Dość ostrożne wypowiedzianie się KEP w kwestiach działań politycznych rządu Morawieckiego może być spowodowane kryzysem zaufania do Kościoła jako instytucji, postępującą utratą autorytetu przez biskupów oraz dość burzliwym wizerunkiem duchownych

w kontekście ujawnianych skandali finansowych i obyczajowych (Kita, 2022, s. 102–111; Sikorski, 2022; Guzik, 2020, s. 417–455). Inwazja Rosji na Ukrainę stała się dla polskich biskupów okazją do czytelnego zdystansowania się, przynajmniej w oficjalnej komunikacji, wobec sporów politycznych Zjednoczonej Prawicy i opozycji parlamentarnej, jak również do wyeksponowania własnej tożsamości i misji, która ma charakter duchowo-religijny.

Warto jednak odnotować, że analiza nieoficjalnych komunikatów i wypowiedzi przedstawicieli biskupów (np. rzeczników prasowych) oraz nadzorowanych przez hierarchów mediów katolickich może zaoferować przedstawicielom nauk społecznych szerszą perspektywę zrozumienia, jakie stanowisko reprezentuje episkopat wobec agresji Rosji na Ukrainę. Jest to bowiem komplementarny i ważny głos biskupów w debacie publicznej.

BIBLIOGRAFIA

- Austin, J. (1975). *How to do things with words*. Oxford: Oxford University Press.
- Bäcker, R., & Rak, J. (2022). Why did Putin go too far? The rationality of Vladimir Putin's decision to begin a war with Ukraine. *Society Register*, 6(3): 57–71.
- Balicki, J. (2019). Zjednoczona Prawica w Polsce wobec wyzwań kryzysu migracyjnego w Europie. Perspektywa politologiczno-etyczna. *Wschodni Rocznik Humanistyczny*, 4(16): 63–83.
- Bill, S., & Stanley, B. (2020). Whose Poland is it to be? PiS and the struggle between monism and pluralism. *East European Politics*, 36(3): 378–394.
- Biskup, M. (2022). Kto jest moim bliźnim?. *Znak*, 801: 14–19.
- Böckenförde, W.-E. (1994). *Wolność – państwo – Kościół*. Kraków: Znak.
- BP KEP (2022, 24 lutego). *Apel Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski w związku z inwazją rosyjską na Ukrainę*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/przewodniczacy-episkopatu-apeluje-o-modlitwe-i-gotowosc-do-pomocy-ukraincom/> (dostęp: 26.01.2023).
- BP KEP (2022, 24 lutego). *Przewodniczący Episkopatu o ataku na Ukrainę: Kolejna odsłona niegodziwego, antychrześcijańskiego działania*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/przewodniczacy-episkopatu-o-ataku-na-ukraine-kolejna-odslona-niegodziwego-antychrzescijanskiego-dzialania/> (dostęp: 26.01.2023).

- BP KEP (2022, 25 lutego). *Komunikat biskupa polowego bp. Wiesława Lechowicza do kapelanów Ordynariatu Polowego*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/bp-lechowicz-zaapelowal-o-to-by-miec-serca-wrazliwe-na-drugiego-czlowieka/> (dostęp: 26.01.2023).
- BP KEP (2022, 25 lutego). *Komunikat Rady Stałej Konferencji Episkopatu Polski po spotkaniu online w dniu 25 lutego 2022 roku*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/rada-stala-kep-apeluje-o-modlitwe-i-pomoc-dla-siostr-i-braci-z-ukrainy/> (dostęp: 26.01.2023).
- BP KEP (2022, 1 marca). *Oroędzie Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski na środę popielcową 2022 roku w czasie wojny na Ukrainie*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/przewodniczacy-episkopatu-w-oredziu-nasi-siostry-i-bracia-ukraincy-potrzebujadalszych-gestow-ludzkiej-solidarnosci-i-dobroci/> (dostęp: 26.01.2023).
- BP KEP (2022, 15 marca). *Komunikat Rady Konferencji Episkopatu Polski ds. Migracji, Turystyki i Pielgrzymek ws. pomocy uchodźcom z Ukrainy*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/rada-kep-ds-migracji-pomoc-uchodzcom-jest-autentycznym-swiadectwem-chrzescijanskiej-postawy/> (dostęp: 26.01.2023).
- BP KEP (2022, 15 marca). *Komunikat z 391. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/biskupi-o-wojnie-w-ukrainie-i-kryzysie-humanitarnym-komunikat-po-obradach/> (dostęp: 26.01.2023).
- BP KEP (2022, 15 marca). *Oświadczenie Konferencji Episkopatu Polski w sprawie wojny w Ukrainie*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/episkopat-polski-ws-wojny-w-ukrainie-zdecydowanie-potepiamy-ataki-skierowane-przeciwko-ludnosci-cywilnej/> (dostęp: 26.01.2023).
- BP KEP (2022, 15 marca). *Słowo Przewodniczącego Komisji Duszpasterstwa KEP*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/przewodniczacy-komisji-duszpasterstwa-kep-o-posludze-milosci-wobec-przybyszow/> (dostęp: 26.01.2023).
- BP KEP (2022, 28 marca). *Komunikat Biura Prasowego Konferencji Episkopatu Polski po audiencji u Papieża Franciszka abp. Stanisława Gądeckiego, przewodniczącego KEP*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/odbyla-sie-audiencja-przewodniczacego-kep-u-ojca-swietego-franciszka/> (dostęp: 26.01.2023).
- BP KEP (2022, 29 marca). *Oświadczenie Przewodniczącego KEP podczas spotkania z Patriarchą Bartłojem I*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/przewodniczacy-episkopatu-badzmysolidarni-w-zarliwej-modlitwie-o-zaprzeszanie-tej-wojny-i-kazdej-innej-wojny/> (dostęp: 26.01.2023).
- Caritas Polska (2022, 21 marca). *Caritas zebrała 83 mln zł na pomoc dla Ukrainy*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/caritas-zebrala-83-mln-zl-na-pomoc-dla-ukrainy/> (dostęp: 26.01.2023).

- Czyżewski, M., Kowalski, S. & Piotrowski, A. (2010). Wprowadzenie. W M. Czyżewski, S. Kowalski, & A. Piotrowski (Red.). *Rytualny chaos. Studium dyskursu publicznego* (s. 15–48). Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Dobek-Ostrowska, B. (2012). *Komunikowanie polityczne i publiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Giangravé, C. (2022, 3 maja). *Pope Francis says NATO, 'barking at Russia's door', shares blame for Ukraine*. Religion News. <https://religionnews.com/2022/05/03/pope-francis-says-nato-barking-at-russias-door-facilitated-ukraine-conflict/> (dostęp: 26.01.2023).
- Giemza, G. (2022, 16 marca). *Komunikat z posiedzenia Komisji ds. Dialogu między Konferencją Episkopatu Polski a Polską Radą Ekumeniczną*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/obradowala-komisja-ds-dialogu-miedzy-polska-rada-ekumeniczna-a-konferencja-episkopatu-polski-2/> (dostęp: 26.01.2023).
- Guzik, P. (2020). An unfinished story of conversion: clerical sexual abuse in Poland: A communications case study on betrayal, healing and trust recovery. *Church, Communication and Culture*, 5(3): 417–455.
- Gwiazda, A. (2021). Right-wing populism and feminist politics: The case of Law and Justice in Poland. *International Political Science Review*, 42(5): 580–595.
- Kenworthy, S.M. (2022). Christianity and the Orthodox Church in Russia, Ukraine, and Eastern Europe: Historical Insights for Current Religious Realities. *Church History*, 3(91): 726–728.
- Kita, M. (2022). Pogorzelnicy spod znaku nadziei. *Więź*, 689: 102–111. *Komunikat biskupów z południowo-wschodniej Polski w sprawie pomocy uchodźcom z Ukrainy* (2022, 24 lutego). Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/biskupi-z-poludniowo-wschodniej-polski-apeluja-o-pomoc-uchodzcom-z-ukrainy/> (dostęp: 26.01.2023).
- Kowalczyk, K. (2014). Kościół katolicki jako podmiot oddziałujący na system polityczny. *Wrocławskie Studia Politologiczne*, 17, 126–141.
- Kowalczyk, K. (2015). Kościół rzymskokatolicki w Polsce jako podmiot oddziałujący na system polityczny. *Casus ustawy o związkach partnerskich*. *Colloquium*, 7(4): 61–82.
- Kozub-Karkut, M. (2016). Patriotyzm, polskość w dyskursie politycznym kampanii prezydenckiej 2015 roku. W M. Kułakowska, P. Borowiec, & P. Ścigaj (Red.). *Oblicza kampanii wyborczych 2015*, (s. 73–92). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kozub-Karkut, M. (2017). Religia w dyskursie polityki: polski spór o aborcję. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia*, 24(2): 237–255.

- ks. kz / diecezjaelk.pl (2022, 28 lutego). *Diecezja elcka pomaga uchodźcom z Ukrainy*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/diecezja-elcka-pomaga-uchodzcom-z-ukrainy/> (dostęp: 26.01.2023).
- Leśniczak, R. (2017). Komunikowanie polityczne Konferencji Episkopatu Polski po zakończonych wyborach prezydenckich 2015 r. Priming i framing – analiza tygodników opinii „Newsweek Polska” i „Polityka”. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio K–Politologia*, 24(2): 257–277.
- Lisowska-Magdziarz, M. (2006). *Analiza tekstu w dyskursie medialnym. Przewodnik dla studentów*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- List pasterski Arcybiskupa Poznańskiego na Wielki Post 2022 (2022, 5 marca). Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/list-pasterski-arcybiskupa-poznan-skiego-na-wielki-post-2022/> (dostęp: 26.01.2023).
- List Przewodniczącego KEP, abp. Stanisława Gądeckiego do Patriarchy Moskiewskiego i całej Rusi Cyryla (2022, 2 marca). Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/przewodniczacy-episkopatu-w-liscie-do-cyryla-wojna-jest-zawsze-kleska-ludzkości/> (dostęp: 26.01.2023).
- Mackiewicz J./Caritas Archidiecezji Warmińskiej (2022, 28 lutego). *Hospicjum dla Dzieci Caritas Archidiecezji Warmińskiej gotowe na pomoc dzieciom z Ukrainy*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/hospicjum-dla-dzieci-caritas-archidiecezji-warmińskiej-gotowe-na-pomoc-dzieciom-z-ukrainy/> (dostęp: 26.01.2023).
- Merdjanova, I. (2022). Russia’s War in Ukraine and the Limits of Religious Diplomacy. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, 4(42): 3.
- Molenda, K., & Nowiak, W. (2021). Unia Europejska wspólnotą wartości. Spojrzenie z perspektywy języka protestu oraz nowych środków wyrazu w Polsce. *Rocznik Integracji Europejskiej*, 15: 281–292.
- ms / KAI (2022, 16 kwietnia). *Abp Gądecki: potrzebujemy pokoju, który możemy dzielić z innymi*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/abp-gadecki-potrzebujemy-pokoju-ktory-mozemy-dzielic-z-innymi/> (dostęp: 26.01.2023).
- msz/ archpoznan.pl (2022, 25 marca). *Przewodniczący Episkopatu: modlimy się, by pokój na nowo kształtował nasze dni*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/przewodniczacy-episkopatu-modlimy-sie-by-pokoj-na-nowo-ksztaltowal-nasze-dni/> (dostęp: 26.01.2023).
- Olbrycht, P. (2022). Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście sytuacji na granicy polsko-białoruskiej w okresie sierpień-grudzień 2021 roku – możliwe prawne i podjęte działania. *Polityka i Społeczeństwo*, 2(20): 142–154.
- Ółdakowski, K./ BP KEP. (2022, 28 marca). *Przewodniczący Episkopatu o spotkaniu z Papieżem Franciszkiem*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/>

- przewodniczący-episkopatu-o-spotkaniu-z-papieżem-franciszkim/ (dostęp: 26.01.2023).
- ordynariat.wp.mil.pl (2022, 28 lutego). *Zbiórka lekarstw, środków opatrunkowych i higienicznych dla Ukraińców przy katedrze polowej Wojska Polskiego*. Episkopat.pl. <https://episkopat.pl/zbiorka-lekarstw-srodkow-opatrunkowych-i-higienicznych-dla-ukraincow-przy-katedrze-polowej-wojska-polskiego/> (dostęp: 26.01.2023).
- Orzechowski, M. (2009). Analiza aktualnych stosunków rosyjsko-ukraińskich jako przykład zastosowania politologicznej analizy decyzyjnej. *Acta Politica Polonica*, 22, 49–65.
- Pietraś, Z. (1998). *Decydowanie polityczne*. Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pokorna-Ignatowicz, K. (2007). Media katolickie w III RP i ich wkład w budowę polskiej demokracji. W L. Pokrzycka, & W. Mich (Red.). *Media a demokracja* (s. 119–130). Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Reisigl, M. & Wodak, R. (2017). The Discourse-Historical Approach. W *The Routledge handbook of critical discourse studies* (s. 44–59). Routledge.
- Reisigl, M. (2008). Analyzing political rhetoric. W R. Wodak, & M. Krzyżanowski (Red.). *Qualitative discourse analysis in the social sciences* (s. 96–120). Basingstoke: Palgrave.
- Reisigl, M. (2010). Dyskryminacja w dyskursach. *Tekst i Dyskurs – Text und Diskurs*, 3, 27–61.
- Reisigl, M. (2013). Critical discourse analysis. *The Oxford handbook of sociolinguistics*, 67–90.
- Roberts, H. (2022, 3 maja). *Pope says NATO may have caused Russia's invasion of Ukraine*. Politico. <https://www.politico.eu/article/pope-francis-nato-cause-ukraine-invasion-russia/> (dostęp: 26.01.2023).
- Sikorski, A. (2022). *Dyskurs medialny o sytuacjach kryzysowych w polskim Kościele katolickim. Analiza wybranych tytułów prasowych i źródeł internetowych w latach 2005–2019*. Rozprawa doktorska. Warszawa: Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego.
- Sowiński, S. (2013/2014). Kościół w sferze publicznej. Pewna strategia i jej ograniczenia. *Chrześcijaństwo-Świat-Polityka. Zeszyty Społecznej Nauki Kościoła*, 1/2, 38–53.
- Stępnia, K. (2022). Reklama religijna w działaniach Kościoła katolickiego w Polsce na rzecz uchodźców ukraińskich. *Studia Medioznawcze*, 2(89): 1181–1201.
- Wójcik, S. (2015). Analiza dyskursu polityki wokół obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej na wybranych przykładach debat parlamentarnych. *Polityka i Społeczeństwo*, 1(13): 5–22.

Wróbel, J. (2017). Stanowisko episkopatów Niemiec i Polski wobec masowego napływu migrantów. *Teologia i Moralność*, 1(21): 73–94.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License
<http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>